

Darja Dezombre

Mášin gřeh

Prevela Anđela Pendić

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2019.

Naziv originala:

Дарья Дезомбре

ПРИЗРАК НЕБЕСНОГО ИЕРУСАЛИМА

Copyright © Daria Desombre, 2014

Translation Copyright © 2019 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02671-9

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Mami

„Traganje za istinom, neutaživo rusko stremljenje da se život gradi sa Bogom i prema Bogu, iskanje Božjeg Grada, Grada Kiteža, sakrivenog od zla – zar je to iščezlo u nama? Niste li vi njegovi tražitelji, tog Božjeg Grada, ne trudite li se sada za njega, izgubivši svoj ’rodni grad’?“

I. Šmeljov

*„Ko se bori sa čudovištima, mora paziti
da i sam ne postane čudovište.“*

F. Niče

Prolog

PET MESECI RANIJE

Hladno je, koliko je samo hladno! Kaća, sa nadimkom Pralja, beskućnica sa stažom, stresla se od hladnoće. Nije volela trgovce, a ovaj pogotovo. Na njemu se osećala usamljenom i malom, bespomoćnom pred mogućim opasnostima. Govorila je sebi da se ovde vrzma previše pandura, ali je nekim životinjskim instinktom osećala da joj opasnost preti odozgo. Stoji na isturenom bedemu pored Mesta lobanje* i kao da samu sebe nudi okrutnim nebesima.

Osvrnuvši se, Kaća je počela da prekoreva sebe. Što se uopšte dovlačila ovamo? Stranaca kojima bi mogla da uzme sto rubalja nema ni za lek. Rano je još. Čak ni radnici GUM-a** nisu još blizu. Samo neki akademci u noćnom provodu. Ali o čemu može s njima da priča?

Koliko je samo hladno! I vetar duva, i ova setna svitanja donose takvu usamljenost da je Kaća osetila neodložnu želju da malo cugne. Ali nije imala novca, a nije ga ni bilo na vidiku.

* Mesto lobanje je zapravo brdo Golgota u Jerusalimu na kom je Hristos razapet („I noseći krst svoj izide na mjesto zvano Lobanja, a jevrejski Golgota“, Jov. 19:17). U Moskvi, na Crvenom trgu, postoji spomenik nazvan Mesto lobanje, u obliku kamenog podijuma, koji je kroz istoriju imao različite namene. (Prim. prev.)

** Najpoznatiji tržni centar u Moskvi, na Crvenom trgu – *Главный универсальный магазин*. (Prim. prev.)

Darja Dezombre

A onda odjednom... odjednom se učini Pralji, kao da joj dragi Bog odozgo preti prstom i kaže nešto poput: „Raba božja Katerina, ti si prah, naravno, i trulež... Ali svejedno, evo, poklanjam ti jedan suvenir.“

Velika lepa kesica sa logom GUM-a na beloj pozadini ležala je kraj ograde Hrama Vasilija Blaženog. Kaća je čak zadrhtala od nestrpljenja – u kesici je bio, sigurno, Bogin poklončić! Okrenula se ka crkvi, sa zahvalnošću se prekrstila i požurila prema „poklončiću“. Unutra je bilo nešto obmotano belim papirom sa smeđim flekama. Kaća je rešila da ne obraća pažnju na fleke i pocepala je omot ne skidajući svoje poderane rukavice. Prvo se pomolilo nešto duguljasto, beličasto, sa crnim dlačicama, a potom i zgrčeni prsti modrih noktiju, koji su stezali malu sliku. Da, sliku: mračno selo, čudno, nebo koje je previše odisalo plavetnilom, krava ljudskog pogleda, uperenog pravo u Kaćinu dušu.

Nekoliko sekundi pokušavala je da shvati šta je to. A onda je, kao da peva, pri izdisaju uzviknula otegnuto: „Aaaaa!“

I pala je ničice na kaldrmu Crvenog trga. Pre nego što ju je progutalo tamno ništavilo, uspela je da primeti kako prema njoj jure dva policajca.

Maša

Maša se probudila nekoliko minuta pre budilnika i neko vreme ležala je otvorenih očiju, ne skidajući pogled sa naspramnog zida. Na zidu, koji je pokrивao tatin omiljeni turski ćilim, zaustavio se kvadrat sunčeve svetlosti. Zbog toga je jedan deo ćilima bio još sjajnije, plamenije boje, a drugi deo imao je boju gustog tamnog karmina sa crnom šarom i primesom svetloplave.

Iznad ćilima visila je polica sa dečjim knjigama. Maša je odbijala da ih daje, zato što je krišom od majke čitala ponekad po pet-deset stranica. Umela bi u bilo koje doba da izvuče nasumice neki izbledeli povezi i otvori ga na slučajnoj stranici. Nekada je to bio ser Konan Dojl, nekada Džejn Ostin, ili jedna od sestara Bronte. Za nju je čitanje voljenih, gotovo napamet naučenih stranica bilo isto što je za druge predstavljalo listanje fotografija iz detinjstva uz nostalgični osmeh. A Maša nimalo nije volela upravo albume. Bilo joj je teško da ih gleda. Fotografije do dvanaeste godine, jer je na njima bio tata. A one od dvanaeste pa nadalje – jer na njima nije bilo tate.

Iza zida se začulo šuštanje i uzdisanje, i Maša se, kao uvek, odmakla od zida. Bilo joj je gadno da bude u dodiru – čak i kroz pregradu – sa tim činom, koji je njena mama, majstor da uvek za sve nađe preciznu definiciju, sa nekom lažnom sentimentalnošću nazivala „izbavljanje od

Darja Dezombre

samoće“. Koliko je Maša mogla da čuje – ah, ti trošni zidovi! – proces izbavljanja od samoće kod mame se odvijao nekoliko puta nedeljno. I Maša se u tim trenucima nije osećala kao apsolventkinja sa crvenom diplomom*, pametna devojka, skoro lepotica, već kao devojčica zaboravljena na peronu, koja izgubljenim pogledom prati kako voz odlazi.

To je bilo vrlo neprijatno i ponižavajuće osećanje. Bilo je glupo kriviti stranca koji se kupao u njihovom kupatilu i po svom naročitom receptu kuvao kafu u njihovoj kuhinji, kriviti ga što je... Šta? Zamena za tatu? Ili što je prosto – ne-tata? Da, baš tako. NE-TATA. Ne-tata je osećao Mašinu netrpeljivost i, kao lekar i čovek sa obrazovanjem psihologa, pravdao je Mašu pred mamom, nije joj se mešao u život i davao joj je idiotske poklone. Na primer, ovaj budilnik što svako jutro svira džez kompoziciju Glena Milera.

Budilnik se naglo oglasio optimističnom melodijom i Maša je osvetoljubivo pustila da odsvira do kraja. U nastaloj tišini zvuci iz susedne sobe su isto tako iščezli. Maša se osmehnula i protekla se. Glen Miler, on je kao ne-tata. Odličan je džez, ali ne baš svakog jutra. Maša je uzela sat sa stočića, po običaju pozdravila fotografiju na zidu klimanjem glavom – muškarca izduženog mršavog lica, sa ironičnim pogledom i čelom zbog koje mu je čelo izgledalo još više.

„Dobro jutro, tatic“, rekla je Maša. „Zašto si dozvolio da te ubiju?“

* Crvena diploma dodeljuje se studentima koji su tokom studija ostvarili poseban uspeh. (Prim. prev.)

Andrej

U prvi mah Andrej umalo nije vrisnuo iz sveg glasa od straha, dok nije fokusirao pogled i shvatio da ogromna čupava smrdljiva njuška nije stvoreneje iz njegove noćne more, već stvorenje na koje se juče, iz nekog razloga, sažalio.

Juče se, kao i obično, vraćao sâm oko 11 iz Petrovke*, umoran kao pas. Svratio je do radnje u naselju da kupi hleb. Blizu radnje sedeo je pas i češao se kao mahnit. Andrej je malo pročavrljao sa psom dok je kraj prodavnice ispijao poštenim radom zasluženu flašu *baltika*. Ukratko – Andrej je novom ortaku opisao svoj pseći život. Svoju tešku mušku samoću i gađenje prema svakoj „ženskoj“ (nije birao reči pred psom, pas je i sam znao kako se kod njih zovu osobe ženskog pola), prekomerni rad i obroke po jeftinim restoranima. Ispričao mu je i za svoj jučerašnji herojski izlet u kuvare – ispržio je desetak polugotovih ćufti, koje danas može podgrejati u mikrotalasnoj...

Ispostavilo se da je to bila taktička greška. Pas nije bio glup. O muškoj sudbini je, doduše, sve saslušao pažljivo i dostojanstveno, ali, kad su se pojavile ćufte... Pred ćuftama je poklekao, oči su mu u letnjoj noći zadobile neobično tužan sjaj, počeo je da udara repom po napuklom asfaltu. Andrej se posle *baltika* prodobrio i sam je pozvao psa kući – rešio je da se zbog ovog jadnička odrekne jedne ćufte. Muškarci treba da pomažu jedan drugom!

Ali pas nije imao iste planove. Već se bio odomaćio, pa je potrčao za njim u kuhinju, to jest u jedan mračni čošak iza verande, i gledao ga

* Ulica u kojoj se nalazi sedište Ministarstva unutrašnjih poslova u Moskvi. (Prim. prev.)

kao siročće sve dok nije pojeo pet ćufti. Pri ćemu ih, ljudi moji, ćak nije ni ųvakao, kao svako pristojno kuće, nego ih je glasno gutao, cele.

„Moraš da je saųvaćeš“, rekao je Andrej pruųajuci mu još jednu ćuftu. „Tako se neće ništa svariti“. (Ovo je Andreju govorila mama dok je još vodila raćuna o njegovoj ishrani.)

Ali to nije pomoglo, ritam se nije promenio: pogled siročćeta, parće HRANE, glasan zalogaj, opet pogled siročćeta. Andreju je ćak došlo da preostale ćufte guta odjednom, kako ne bi pripale lukavoj mršavoj protuvi, koja je igrala na kartu saųaljenja.

„Jadno glumiš, amateru“, rekao je Andrej pijuckajuci ćaj. Kuće je tada shvatilo da više nema mesa, a *lipton* je oćigledno bio izvan njegov interesovanja. Iz oćiju mu je išćezao tuųni odsjaj i legao je pored starog pohabanog kauća. „Nemoj da ti je palo na pamet, nećeš spavati kod mene.“ Andrej je ųzeo da uhvati psa za vrat, ali mu se migoljio iz ruku. Tada je Andrej pokušao da bezobraznika izgura nogom, ali mu je opet bio upućen pogled nesrećnog mućenika i Andrej je digao ruke. „Idi dođavola, glupava Ranjevsk*a!“ rekao je, pritvorio vrata koja su vodila iz sobe na terasu i legao da spava.

Ujutro je „Ranjevsk*a“ oćigledno uspela da šapom otvori vrata. Andrej je opsovao, izašao na trem gde je visio umivaonik i umio se. Automatski je skinuo peškir sa eksera i odmah ga vratio na mesto. Peškir je već poprimio tako neskriveno sivoćrnu nijansu da je izgledao neupotrebljiv. Andrej je strogo rekao sebi kako je vreme da najzad opere nagomilani veš. Ukljućio je ćajnik i seo na verandu. Dok se voda u ćajniku grejala, uzeo je šolju za ćaj od juće, sipao kafu, stavio nekoliko kockica šećera, isekao hleb... i neoćekivano susreo pseći pogled. „Baš bedno ovde ųivite!“ govorio je taj pogled.

* Faina Georgijevna Ranjevsk*a (1896–1984), ćuvena ruska glumica. (Prim. prev.)

„Ako ti se ne sviđa, možeš da se tornjaš odavde, Ranjevska!“, povika Andrej. Ujutro je bio neraspoložen, a uz to se još setio da je juče zbog razgovora sa psom zaboravio da kupi sir za doručak.

Zazvonio je telefon. Saslušavši do kraja, tiho je opsovao. Kako se već pokazalo, ujutro je bio lošeg raspoloženja. I po svoj prilici, ostatak dana neće baš pomoći da se ono popravi.

Maša

„Ursolovič nije tu!“, rekla je Maši nervozna sekretarica u dekanatu. „Trebalo je da pozovete.“

„Ali u rasporedu piše...“, Maša je rasejano tapkala pored sekretarice. Već tada joj je bilo jasno da je uzalud prelazila ceo grad.

Psovala je sebi sve po spisku dok je silazila niz stepenice. Ursolovič je poštovao jedino raspored predavanja. Ništa što se definisalo kao „rad sa studentima“ nije uzimao u obzir. Maša se u početku ponosila time što je on pristao da joj bude mentor. Ali prolazile su nedelje, meseci, i u njoj se javila pobunjenička misao da bi joj više odgovarao neki malo manje čuven profesor, koji nije toliko zauzet pisanjem udžbenika i članaka i učešćem na konferencijama na Prinstonu. Budući da ona svoj diplomski rad nije pisala ni zbog profesora, ni zbog ocene, ni zbog...

Maša se naglo zaustavila – kroz otvorena vrata fakultetskog bifea mogla je, osim prodavačice koja se dosađivala, da vidi i pogrbljenog Ursoloviča za udaljenim stolom kraj prozora. Maša je odlučno skrenula ka bifeu i zaputila se pravo prema profesoru.

„Izvinite“, rekla je prišavši stolu, „nisam nigde mogla da vas nađem.“

Ursolović se okrenuo ka njoj žvaćući veliko parče sendviča. Promrmljao je, nadutog obraza: „Posfuži še čajem.“ Zatim se vratio u pređašnji položaj.

Maša je poslušno otišla po čaj i zemičku i vratila se. Sa tugom je razmišljala o tome kako će Ursolović sada i nju, kao onog studenta kome je bio mentor, „kazniti“ zato što ga je prekinula u jelu. Student je tada iz kabineta izašao bled kao krpa, ruke su mu se tresle i ispadali su mu papiri išarani crvenom hemijskom, i gotovo u trku je nestao iz hodnika.

„Ne mogu da jedem ako pored mene neko samo sedi i gleda“, rekao joj je Ursolović kada se spustila na susednu stolicu.

Zavukao je ruku u izlisanu torbu, izvadio bolno poznatu fasciklu sa Mašinim diplomskim radom. Nemarno je obrisao ruku salvetom i krenuo da lista stranice. Maša je pobledelim prstima obuhvatila šolju sa čajem kao da joj je hitno bilo potrebno da se ugreje. Margine su bile potpuno bele.

„Odličan rad, Karavaj“, rekao je najzad, podigavši prema Maši kratkovidne oči, gotovo bez trepavica. „Mogao bi, uz neophodnu doradu, od ovoga da ispadne i doktorski rad. Ali ti ne planiraš da se baviš naukom, zar ne?“

Maša je odrično klimnula glavom ne spuštajući šolju.

„Vidiš, dakle...“, Ursolović se zavalio u stolicu, „tema nije nimalo tri-vijalna, čak bih rekao da je vrlo specifična.“

Ursolović ni na sekundu nije prestajao da je posmatra, pažljivo. Maši odjednom postade neprijatno.

„Ti znaš o... khm, o predmetu istraživanja više nego što ja znam. Ma šta govorim: više nego što, čini mi se, iko u ovoj ustanovi zna. Takve informacije“, i on kucnu po fascikli, „nije moguće pronaći za godinu dana. Ni za dve. Moguće je, ako bi se time bavio najmanje pet godina. Ponavljam – najmanje. To znači da je ova tema bila u tvojoj glavici još dok si se upisivala na pravo. A sad mi reci, mlada damo, šta je tu jednoj devojci od dvadeset tri godine tako privlačno?“

Maša je osetila kako joj gore obrazi. Ursolovič se odjednom nagnuo preko stola i tiho rekao: „Ne veruješ mi, znači?“

Maša je prvi put uperila pogled ka Ursoloviču, i on se iznenada seti boje Fjodorovih očiju: bile su isto tako svetlozelene, neuobičajene i hladne. Ona je i inače mnogo ličila na njega: iste izražene jagodice, krupna, pravilna usta. I pogled joj je „karavajevski“ – kao da je usmeren unutra, a ne spolja, usredsređen na neprestani umni rad.

„Slušaj“, šapnuo je, iako nije bilo nikog u blizini, „ko god da je to počinio, ne traži! Nemoj trošiti život na to! To saznanje neće ti ništa doneti, a što je još važnije – neće ti vratiti Fjodora!“

Maša je uzdrhtala, a Ursolovič je prekinuo vezu koju su uspostavili pogledima, zatvorio fasciklu i rekao sasvim drugim tonom: „Imam niz pitanja i zahteva vezanih za rad, pre svega što se tiče strukture. Naći ćeš ih na listiću pripojenom bibliografiji. To je to, slobodna si.“

Maša je klimnula glavom, promucala nešto nerazgovetno nalik na „hvala“, uzela fasciklu sa stola i stavila je u torbu. Ursolovič više nije gledao u Mašu i ona je skoro trčeći krenula ka izlazu.

„Gde ćeš imati praksu?“, sustigao ju je kraj vrata Ursolovičev glas. Maša se zaustavila. Ostala je okrenuta leđima. „U Petrovki“, tiho je rekla.

Ursolovič nešto promrmlja i okrenu se. *Ne vredi*, pomislio je. *Neće ona odustati, ista je otac*. I ko bi mogao pretpostaviti da se iza tog nevinog pogleda, iza tog ravnog čela, svetlosmeđih pramenova detinje sklonjenih iza rumenih ušiju, kriju čudovišta poput Gojinih kapričosa*.

Maša je išla hodnikom tvrdoglavo podignute brade, gledajući pravo ispred sebe, trudeći se svim snagama da spreči „suvišnu vlagu“, kako

* Kapričosi – grafike Franciska Goje, čija je tema bila kritika ondašnjeg španskog društva. (Prim. prev.)

je to nazivao njen otac. Vlaga je bila gotova da se izlije iz osećanja bespomoćnosti i detinjeg besa. Besa prema samoj sebi – kako, ali kako je mogla tako glupo da se otkrije? Kako je tajna, koju nije poveravala ni drugaricama, ni devojčkom dnevniku, ni majci, razume se, mogla da bude otkrivena tek tako, protiv njene volje, gotovo prvom prolazniku? Zašto, zašto nije napisala diplomski na neku drugu, naivniju temu? Na primer... I Maša tu izgubi korak na trenutak, jer nije mogla tako, na brzinu, da smisli drugu temu. Imala je samo jednu.

Najmanje pet godina, rekao je Ursolovič. Pet? A da nije deset, ako baš hoćete? Tema joj se oblikovala u svesti kad je imala dvanaest godina, kada devojčice konačno ostavljaju lutke. Ostavljaju lutke kako bi se bavile...

Andrej

Kad bi Andreju neko rekao da pati od tipičnog kompleksa jednog provincijalca, štaviše, siromašnog provincijalca, on bi mu pljunuo u lice... Kao prvo, smešno je smatrati sebe provincijalcem u Moskvi, u tu kategoriju spada 90 posto stanovništva. A što se tiče onih 10 posto, koji stalno govore o svom staromoskovskom pedigreu – kada pogledate malo dublje, iskopaćete neku tetku iz Saranska ili ujku sa Urala. A on je Moskvu smatrao svojom, jer ju je znao kao svojih pet prstiju, i to znanje stekao je velikim trudom.

Prvih meseci svog „prigradskog“ života svakog vikenda taljigao je u svom starom *fordu* sa ciljem da ponešto zaradi i bolje upozna grad. Andrej je navikao na život bez vikenda. Nije baš znao šta da radi sa slobodnim vremenom: retko je čitao, mrzeo je TV, nije imao naviku da ide